

Dr. Marko Kostrenčić,

član dopisnik Jugoslavenske akademije, predao je za publikacije Akademiji svoju radnju „Vinodolski zakon“, na osnovi koje predlažem, da bude izabran pravim članom.

Radnja je plod mnogogodišnjeg autorova studija ovoga vele znamenitog pravnog spomenika i uopće marljiva i savjesna izučavanja naših pravnih vrela, te je ona, držim, znatno obogatila našu pravno-povijesnu literaturu.

O njoj ću potašne referirati.

Radnja razdijeljena je na ova poglavlja:

1. Predgovor.
2. Literatura.
3. Opis i historijat rukopisa Vinodolskog zakona.
4. Tekst prema rukopisu, koji se čuva u sveučilišnoj knjižnici uz nužne popravke i objašnjenja u napomenama.
5. Tekst na današnjem jeziku i potrebne napomene.
6. Pravna sadržina prikazana sistematski.
7. Praktička primjena Vinodolskog zakona u docnijim vremenima.
8. Postanak i značaj Vinodolskog zakona.

Ad. 2. Ovaj odlomak sadrži pregled domaćih i vanjskih publikacija i izdanja teksta i literarnog rada Vinodolskog zakona kronološkim redom. Pisac nije pustio s vida ni takovih radnja, kojima nije glavnim predmetom Vinodolski zakon, ali koje se na n ili na pojedine ustanove ipak osvrću. Pregled je potpun i jedva da je pisac izmakla koja publikacija od veće znamenitosti za taj pravni spomenik u cijelosti ili za pojedine njegove ustanove. Vaznije je ukratko, a držim posve ocijenio.

Ad. 3. Tu se podaje stručni opis rukopisa vinodolskog zakona.

Ad. 4. O ovom poglavlju valja istaći, da je autor sebi postavio glavnim načelom, da što više pridrži tekst rukopisa, a da bez nužde ne preduzima nikakvih promjena. Tako mu je doista pošlo za rukom, da na više mjesta uspostavi rukopisni tekst, gdje su predašnji izdavači, napose Jagić i Rački, učinili kakove nadopune ili ispravke. Vaznija su takova mjesta: (čl. 5.) Jagić i Rački umeću „biskup“ (čl. 31.) Jagić meće rečenicu „da bi se ne mogao jeti“ u prvom odsjeku, držeći je zališnom, u zagradi; (čl. 32.) Jagić i Rački izostavljaju „ili šini“, što treba da ostane; (čl. 34.) Jagić i Rački umeću u tekst neopravdano negaciju u svršetak toga članka: (čl. 45.) Jagić i Rački umeću u tekst „veliku, a za vsaku“, koji je umetak neumjestan; (čl. 63.) Jagić i Rački bez potrebe umeću „podknežina“: (u

čl. 67.) autor uspostavlja tekst, koji je po Jagiću i Račkome izmijenjen sa dva umetka, i to „ocu ne“ i „bratu mogu biti svedoci“. Na drugim je pak mjestima autor učinio promjene, koje drzim opravdanim. Tako on ispravlja konac čl. 14, koji glasi „ovoga zaveza pol gr. općini, a pol gospodi onoga grada, gdi bude to učineno“, pa premješta „ovoga zaveza pol gre općini onoga grada gdi to bude učineno, a pol gospodi“.

I u čitaću rukopisa ima nekih manje znatnih promjena prema čitaću Jagićevu ili Račkijevu. Tako predašnji izdavači čitaju „Banac, a treba da bude „Ranac“ ili imaju na nekoliko mjesta „pra“ odnosno „pre“, a treba da bude „pravda“ odnosno „pravde“, jer je u rukopisu znak skraćuća.

Ad. 5. Prijevod u ovom poglavlju, iako se uglavnom podudara s Jagićevim, ipak se mjestimice bitno od njega razilazi. Tako u početku 4. alin. teksta izvodi Jagić onaj „bludeći“ od „bluditi“, a autor ga izvodi od „blusti“. Ali posebnu vrijednost dajm ovomu poglavlju napomene, kojima se objašnjuje tekst. Među ovima spominjemo primjerice one, koje se tiču jurističke strane ustanova. Takova je napomena kod čl. 5. (kojom se ova ustanova tumaci : kod čl. 14. (tumaci autor svoje misleće o „zavezima“, o kojima je govor u ovom članku); kod čl. 29. (usmrćeće knezovih službenika); čl. 31. (usmrćeće kneta); kod čl. 39. (o liebi) : kod čl. 45. (o sodžbini i likufu); čl. 59. (o tvarnicama); kod čl. 69. (o prisegama).

Napomene kod članaka 31. i 45. ističemo napose zato, što je u ovim slučajevima autor došao do povoljna rezultata, što je naše ustanove osvijetlio s pomoću drugih vrela. Tako je ustanove čl. 31. protumačio s pomoću prikaza Vuka Vrševića o krvnoj osveti, mirenju i vrazdi (Pravodonoša i Bogišić Zbornik p. 579. pit. 295.). Isto je s člankom 45., gdje je protumačeno s pomoću mjesta u Bogišićevu Zborniku p. 423. do 424., kako i zašto se spominje likuf u tome članku.

Ad. 6. U ovom se poglavlju sistematski prikazuju ustanove Vinodolskog zakona, koje su u njemu svakojako razbacane, a nijesu po nikojem sistemu svrstane. Govori se redom o položaju i dohocima kneza u Vinodolskom zakonu, o odnosajima crkve prema ustanovama kaznenog prava, o sudbenom ustrojstvu, te konačno o procesu. Staće, kakovo nam prikazuje Vinodolski zakon, nastoji autor upotpuniti i osvijetliti kasnijim pravnim vrelima s ovog područja. Tako je, primjerice, sudbeno ustrojstvo u našem spomeniku dosta nejasno određeno, a može se osvijetliti kasnijim ustanovama na ovom području (V. Lopašić, Hrv. urbari p. 137. op. 3.). Osim toga nastoji autor upće pruziti sliku pravnog poretka u Vinodolu u ono doba.

Ad. 7. Glavnu je cilju ovoga poglavlja, da raspravi pitaće, kojim se nije još nitko bavio, da li i koliko se Vinodolski zakon upotrebljavao u praksi i kakov je on upliv vršio na docniji pravni razvitak u ovom području. Istina je, da se u poznijim dokumentima, — koliko su nam se sačuvali, a mnogo je toga propalo! — nigdje ne cituje po koja ustanova Vinodolskog zakona, a gdje se u vrelima govori „vinodolski zakon“, opet se ne misli na članke našeg spomenika, nego tek

općeno na običaje u Vinodolu. Pa ipak se ne da poricati na osnovi materijalnih veza, da je taj zbornik iz g. 1288. bio docnije u Vinodolu poznat i da je utjecao na razvitak prava u tome kraju, a najbole se to može pokazati kasnijim urbarima, koji su nastali na ovom području, kao urbar novlanski, grizanski, trsatski i grobnički. Ovi se urbari dosta bitno razlikuju od drugih urbara, pa ako pitamo, u čemu stoji ta različenost, dobit ćemo lako odgovor, ako ih sravnimo s Vinodolskim zakonom, s kojim imaju neosporivih veza. Taj se uticaj onda i dalje proširio na istarske statute, veprinački, kastavski i mošćenički uslijed posebnih prilika, a napose, čini se, preko statuta trsatskoga.

Ad. 8. U ovom poglavlju prikazuje se, kako je postao Vinodolski zakon prema onome, što nam o tome donosi uvod, pa se tretiraju i neka pitanja, kako je došlo u tehničkom pravcu do sastava njegova. Dale se podvrgavaju kritici navodi tog uvoda i pokazuje, kako u srednjem vijeku uvjeravaća, da je nešto jur drevno pravo, ne treba uzeti odviše ozbiljno. Pokazuje se, kako se uslijed nedavnog dolaska knezova krčkih u Vinodol i uslijed socijalnog sastava, koji je u povodu toga nastao, ukazala nuzda, da se reformiraju i revidiraju stari i dobri običaji u Vinodolu — a plod toga nastojanja jest zapravo naš spomenik, koji je trebao da stare uredbe prenesi prema novo nastalim potrebama, kakove su iskrse dolaskom krčkih knezova u Vinodol.

No osim ovoga vele vrijednog rada oko Vinodolskog zakona publicirao je Marko Kostrenčić, otkako je izabran članom dopisnikom Jugoslavenske akademije, slijedeće radnje iz pravne filozofije te općene teorije prava: „Politički historizam“ (Nova Evropa I. p. 171.—175.); Problem vrednosti (Nova Evropa I. p. 233.—238.); Ničeova filozofija i problem vrednosti (Nova Evropa I. p. 269.—276.). Radnje ove pokazuju, da Marko Kostrenčić — premda pravni historik — dobro shvaća, da pravna teorija ne može na kraj izaći bez pravne filozofije, da se bezuvjetno mora korigirati neispravno stajalište stare historijske škole, koja je posvema zabacila pravnu filozofiju — tako da je taj vele važni studij u našem fakultetu vrlo zapušten.

Uvazujući taj obilni i uspjesni naučni rad Marka Kostrenčića predlažem ga za pravog člana Jugoslavenske Akademije — uvjeren, da će ona, a napose nas razred tim dobiti vele vrijednu silu.

U Zagrebu, 11. januara 1921.

M. Maurović.